

ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИНДИВИДУАЛ ПСИХОЛОГИК ХУСУСИЯТЛАРИНИНГ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДАГИ АҲАМИЯТИ

*Муаллиф: Акрамова Шаҳзодахон Абдунаби қизи
Пахтаобод тумани 4-мактаб психологи*

Аннотация Замонавий таълим тизимида ҳар бир ўқувчининг ички имкониятларини юзага чиқариш долзарб масала ҳисобланади. Ўқувчиларнинг индивидуал хусусиятлари уларнинг темпераменти, характери ва қобилиятида яққол намоён бўлади. Ушбу мақолада ўқувчи шахсининг психологик қирраларини ўрганишнинг илмий-назарий асослари таҳлил қилинади. Таълим жараёнида боланинг когнитив услублари ва маълумотни қабул қилиш имкониятларини ҳисобга олиш зарурлиги кўрсатиб ўтилган. Индивидуал ёндашув ўқувчилардаги ўқишга бўлган ички мотивацияни ва ижтимоий фаолликни оширишга хизмат қилади. Педагог ва психологларнинг тизимли ҳамкорлиги боланинг руҳий ривожланишидаги тўсиқларни ўз вақтида бартараф этади. Мақолада ўқувчиларнинг темперамент турларига қараб ўқитиш методларини танлаш бўйича амалий тавсиялар берилган. Шахсга йўналтирилган таълим орқали ҳар бир болада муваффақият ҳиссини шакллантириш ва баркамол авлодни вояга етказиш мумкин.

Калит сўзлар: Индивидуаллик, темперамент, характер, қобилият, мотивация, педагогик ёндашув, психофизиология, табақалаштирилган таълим, шахс, интеллектуал салоҳият.

Кириш

Бугунги кунда таълим тизими олдида турган асосий вазифа нафақат билим бериш, балки ҳар бир ўқувчининг индивидуал имкониятларини ривожлантиришдан иборат. Анъанавий "стандарт" таълим моделидан шахсга йўналтирилган таълимга ўтиш даври ўқувчиларнинг психологик хусусиятларини чуқур ўрганишни тақозо этмоқда. Ҳар бир бола мактаб остонасига ўзига хос асаб тизими, идрок қилиш тезлиги ва ижтимоий тажриба билан қадам қўяди. Ушбу фарқларни ҳисобга олмаслик ўқувчининг фанларга бўлган қизиқиши сунишига ва ўзлаштиришнинг пасайишига олиб келиши мумкин. Шу боис, ўқувчиларнинг индивидуал-психологик хусусиятларини диагностика қилиш ва шу асосда таълимни ташкил этиш педагогик психологиянинг энг муҳим йўналиши ҳисобланади.

Асосий қисм

Индивидуал психологик хусусиятлар деганда, биринчи навбатда, шахснинг темпераменти тушунилади. Темперамент — бу шахснинг фаолияти ва

хулқ-атворининг динамик томонларини белгиловчи туғма хусусиятдир. Масалан, холерик мижозли ўқувчилар тезкорлиги ва фаоллиги билан ажралиб турса, меланхоликлар нозик таъсирчан ва тез чарчайдиган бўладилар. Педагог дарс давомида сангвиникка янги ва қизиқарли топшириқлар бериши, флегматикка эса фикрларини жамлаб олиши учун вақт ажратиши лозим.

Иккинчи муҳим жиҳат — бу **характер** ва унинг иродавий сифатлари. Ўқувчининг масъулияти, меҳнатсеварлиги, мустақиллиги ва бошқалар билан мулоқот қилиш услуби унинг характери шаклланишига боғлиқ. Характер темпераментдан фарқли ўлароқ, ижтимоий муҳит ва тарбия таъсирида ўзгариб боради. Мактаб муҳити ўқувчида ижобий характер қирраларини тарбиялаш учун асосий майдон вазифасини ўтайди.

Учинчидан, **қобилиятлар** ва интеллектуал даражанинг фарқланиши. Баъзи ўқувчилар мантиқий-математик фикрлашга мойил бўлса, бошқаларида бадий-эстетик ёки лингвистик қобилиятлар юқори бўлади. Говард Гарднернинг "Кўп қиррали интеллект" назариясига кўра, ҳар бир боланинг кучли томонини топиш ва уни рағбатлантириш таълим самарадорлигини 100 фоизгача ошириши мумкин.

Дарс жараёнида индивидуал ёндашувни қўллаш учун қуйидаги босқичлар тавсия этилади: 1. Ўқувчиларнинг психологик харитасини тузиш (темперамент, диққат, хотира даражаси). 2. Топшириқларни мураккаблик даражасига кўра табақалаштириш. 3. Ўқувчининг идрок қилиш каналини аниқлаш (визуал, аудиал, кинестетик) ва материални шунга мос тақдим этиш. 4. Ўзлаштириши паст ўқувчилар учун "кичик ғалабалар" стратегиясини қўллаш орқали уларда ўзига бўлган ишончни уйғотиш.

Хулоса

Ўқувчиларнинг индивидуал психологик хусусиятларини ҳисобга олиш таълимнинг сифат кўрсаткичларини яхшилаш билан бирга, боланинг руҳий саломатлигини сақлашга ҳам хизмат қилади. Ўқитувчи нафақат билим берувчи, балки ҳар бир ўқувчининг ички дунёсини тушунувчи моҳир психолог бўлиши керак. Табақалаштирилган ёндашув асосида ташкил этилган дарс жараёнида ҳеч бир ўқувчи эътибордан четда қолмайди ва ўз салоҳиятини тўлиқ намоён эта олади. Хулоса қилиб айтганда, индивидуалликни ҳурмат қилиш — баркамол ва муваффақиятли шахсни тарбиялашнинг энг қисқа йўлидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ғозиев Э.Ғ. "Умумий психология". – Тошкент: Ўқитувчи, 2010.
2. Каримова В.М. "Ижтимоий психология". – Тошкент: Фан, 2012.
3. Нишонова З.Т. "Дифференциал психология". – Тошкент, 2013.

4. Шоумаров Г.Б. "Оила психологияси". – Тошкент: Шарқ, 2008.
5. Гарднер Г. "Структура разума: теория множественного интеллекта". – Москва, 2007.
6. Давлетов К. "Болалар психологияси ва психодиагностикаси". – Тошкент, 2015.
7. Ўзбекистон Республикасининг "Таълим тўғрисида"ги Қонуни. – Тошкент, 2020.
8. Иванова Т. "Индивидуальный подход в процессе обучения". – Журнал "Педагогика", 2019, №5.